

Brottsoffers psykiska välbefinnande relaterat till polis- och åklagarförhör

C-uppsats i psykologi

Bo Olsson

Ht 2005

Handledare: Ulf Holmberg

HÖGSKOLAN KRISTIANSTAD

Institutionen för beteendevetenskap

Brottsoffers psykiska välbefinnande relaterat till polis- och åklagarförhör

Bo Olsson

Studien syftade till att undersöka skillnader i det psykiska välbefinnandet mellan brottsoffer utsatta för misshandel respektive inbrott i sina hem och hur en negativ respektive positiv upplevelse av mötet med polis och åklagare relaterade till psykiskt välbefinnande.

En grupp bestående av 83 män och kvinnor besvarade en enkät, och en faktoranalys fann att deltagarnas upplevelser av polis och åklagare präglats av antingen humanism eller dominans. Kvinnor utsatta för misshandel relaterade på ett signifikant sätt till sämre psykiskt välbefinnande än män och kvinnor utsatta för inbrott i sina hem. De misshandlade kvinnorna trängde också i större utsträckning undan upplevelserna av brottet och upplevde oftare återkommande obehagliga minnen av händelsen. Studien fann även signifikanta skillnader i psykiskt välbefinnande hos deltagare som upplevt polisförhören som humana, vilket pekar på att förhållanden som uppträder på humanitärt sätt kan bidra positivt till brottsoffrets psykiska välbefinnande.

Nyckelord: Brottsoffer, välbefinnande, förhör

En individ kan och bör utifrån ett autonomt perspektiv ta ansvar för sina handlingar, men att drabbas av brott faller oftast utanför detta ansvar och som brottsoffer är man hänvisad till bl.a. polisens och åklagares insatser. Granér (2004) som studerat patrullerande polisens yrkeskultur har funnit att ett brottsoffer av polisen måste uppfattas ha ett högt offervärde för att få åtnjuta polisens beskydd och insatser fullt ut. Därutöver bör brottsoffret ha hamnat i det utsatta läget utan egen förskyllan. Ett bra offer är svagt och har svårt att försvara sig själv, skall vid angreppet ha varit sysselsatt med ett moraliskt oantastligt ärende och befunnit sig på en plats där det har all moralisk rätt att vara. Sannolikheten för att polisen ska betrakta händelsen som allvarlig och motiverad för seriösa insatser ökar om det höga offervärdet kombineras med att gärningsmannen är stor och stark samt att offret och gärningsmannen inte har någon relation till varandra (Granér, 2004). Utifrån Granérs resultat väcktes tankar och idéer om att utreda brottsoffrets psykiska välbefinnande, relaterat till det bemötande de upplevt i kontakten med rättsväsendet.

När brottsoffret kommer i kontakt med polisen bär det med sig brottets psykiska konsekvenser. Renck (1997) intervjuade 20 kvinnor om hur de påverkats av individuella våldshandlingar. Hon fann att de mest utsatta kvinnorna är de som upplevt våldet som förödmjukande eller smärtsamt, kombinerat med en hög grad av skam. Av signifikant betydelse för utvecklingen av skamkänslor var hur kvinnorna påverkats av negativa efterföljande händelser som t.ex. bortstötande eller okänslighet från familj, vänner eller sjukhuspersonal. För att identifiera prediktorer för långsiktiga psykiatriska konsekvenser hos våldtäktsoffer och för att finna behandlingsmetoder för brottsoffer i riskzonen intervjuade Dahl (1993) 53 kvinnor som utsatts för våldtäkt. Förutom att våldtäkten orsakar posttraumatisk stress, visade studien även att negativa attityder från närstående och negativa reaktioner från polisen relaterade signifikant till efterkommande djupa depressioner.

Beträffande inbrott i bostaden så intervjuade Renck (1997) 22 män och kvinnor, utsatta för inbrott i sina hem. Brottsoffren upplevde inbrotten olika, från en irritation eller förargelse som var ganska snabbt övergående till upplevelsen som en påtagligt smärtsam händelse med

varaktiga konsekvenser. Den sistnämnda gruppen bestod enbart av kvinnor. Liknande resultat fann Mawby och Gorgenyi (1998) som studerade hur 207 brottsoffer, som utsatts för inbrott i sina bostäder, dels påverkats av brottet och dels upplevt kontakten med polisen. Även denna studie fann, i likhet med Renck (1997), att kvinnor påverkades mer negativt än män. Bland de reaktioner som brottsoffren visade var ilska den mest vanliga, följt av chock och en känsla av hjälplöshet. Beträffande kontakten med polisen så var 75 % av brottsoffren, totalt sett, nöjda med polisens sätt att hantera deras ärende. Den vanligaste kritiken från brottsoffren (29 %) var att polisen skulle ha hållit dem bättre informerade. Sammanfattningsvis visar detta att brott genererar negativa konsekvenser för den drabbade men antyder även att bemötandet av brottsoffren kan påverka brottsoffrets psykiska välbefinnande.

Brottsoffers möte med polisen

Stephens och Sinden (2000) intervjuade 25 våldsbrottsoffer avseende polisens uppträdande gentemot brottsoffren. Fyra stycken vanliga polisbeteenden identifierades som hade negativa effekter på brottsoffrens förtroende och tillfredsställelse till rättsväsendet: a) *minimering av situationen* (tvivel angående allvaret i brottsoffrets situation), b) *misstro mot offrets version av händelsen*, c) *attityder* som visade att man var helt oberörd av situationen, och d) *machopoliser* (arroganta och otrevliga poliser).

Brathwaite och Achanfuo (2004) gjorde en undersökning bland 458 brottsoffer, utsatta för bl.a. våldtäkt och inbrott, beträffande deras upplevelser av polisen i rättsprocessen, upplevelser av rättegången och faktorer kopplade till dessa. Resultatet visade att brottsoffer i allmänhet varit nöjda med polisens och rättsaktörernas agerande i samband med utredning och rättegång. Detta var en bild som till största delen kunde förklaras med polisens intresse och allvar i ärendet, samt att de varit artiga och hövliga. Kritik riktades i huvudsak mot att polisen inte upplyst brottsoffren om tillgängliga tjänster, samt vilka lagliga rättigheter de haft. Coupe och Griffiths (1999) genomförde en liknande studie av 200 brottsoffer utsatta för inbrott i sina hem. Resultatet visade att brottsoffrens tillfredsställelse med polisens arbete i hög grad hängde ihop med hur de första poliserna på plats betett sig och den tid de lagt ner på sitt arbete. Snabbheten till platsen och brottsoffrens förväntningar på polisen var andra faktorer som påverkade tillfredsställelsen. En annan mycket viktig del i polisens beteende är sättet att genomföra förhöret.

För att uppnå ett så bra vittnesmål som möjligt krävs enligt Shepherd och Milne (1999) ett aktivt lyssnande och konstruktiva frågor. Den ändamålsenliga intervjustilen bestäms av graden anvisningar från förhørsledaren; t.ex. graden av handlingsfrihet som man ger den hörde till att ta egna initiativ, att prata spontant och att välja ämne. Intervjuaren som redan "vet svaret" använder en stil som går ut på att ställa frågor som konfirmerar "svaret". Detta är olämpligt i en vittnesintervju eftersom endast vittnet har "svaret", påpekar Shepherd och Milne. En direktiv stil påverkad av förantaganden och strävan efter en "bra" redogörelse riskerar att förvränga eller rubba vittnets representation i enlighet med den som förhørsledaren har. En kombination av mönster och icke-ledande stilar främjar vittnet i dess svåra uppgift att framföra hans eller hennes upplevelser. Detta närmande är effektivt och etiskt, karaktäriserat av respekt, empati, stöd, positivt förhållningssätt, icke-dömande beteende, och ett rakt samtal med en individ som upplevs som jämställd. Enligt Shepherd (1991) använder en etisk konversator lämplig konversationsteknik, orienterar medvetet den andra personen om anledningen till konversationen, arbetar på ett ömsesidigt utbyte genom att dela på taltid, balanserar påståenden (frågor, påståenden, observationer och kommentarer), lyssnar intresserat, strävar efter att inte splittra (att avbryta och snabbt byta samtalsämne), och för inte samtalet till ett obetänksamt eller obetydligt slut. Den oetiska konversationen, leder enligt Shepherd till att vi allvarligt skadar vår tro på oss själva, systemet och den mänskliga naturen. I en undersökning av Holmberg (2004) intervjuades skriftligen 178 kvinnor och män utsatta för grova övergrepp, om hur de upplevt polisförhöret. Resultatet från undersökningen visade

att brottsoffren beskrev polisernas attityder som antingen dominanta eller humanitära. Under intervjuerna reagerade brottsoffren antingen med ängslan eller med känslor av att vara respekterade. Det senare uppmuntrade dem att vara samarbetsvilliga. Intervjuer präglade av dominans och ängslan kunde associeras till brottsoffer som undanhöll information. Intervjuer präglade av humanitet och känslor av att vara respekterade och samarbetsvilja kunde associeras till brottsoffer som berättade allt de kunde minnas. Utifrån polisens bemötande av brottsoffer kommer vi nu att titta på de konsekvenser som följer av detta bemötande.

Bemötandet och dess konsekvenser

Att anmäla ett brott är för många människor ett stort steg. Perkins och Klaus (1996) som genomförde ett arbete i regi av National Crime Victimization, USA, visade att två av tre brottsoffer inte rapporterat brottet till polisen. Flera uttryckte en uppfattning om att även om brottet anmälts så skulle polisen ändå inte göra någonting. Med andra ord såg man inga fördelar med att ta kontakt med representanter för rättsväsendet. Utifrån Perkins och Klaus studie hävdar Doerner och Lab (1998) att det lidande som gärningsmannen utsätter brottsoffret för riskerar att öka och ytterligare skada brottsoffret genom den efterföljande rättsprocessen. Genom deltagande i rättsprocessen ökar de psykiska kostnaderna, vilka kan minskas genom att undvika rättssystemet. Det är en kalkylerad och rationell värdering av rättsprocessens psykiska påfrestningar. En stilla protest, hävdar Doerner och Lab, som brottsoffret gör för att reducera offerexponeringen från vidare prövningar och skyldigheter.

En mängd studier och bland dem många metaanalyser har visat att den av brott viktimerade individen ofta drabbas av långvarig posttraumatisk stress och konsekvenser som inverkar på individens personliga och sociala utveckling (se t.ex. Gore-Felton, Gill, Koopman & Spiegel, 1999; Macmillan, 2001; Resnick, Acierno, Holmes, Dammeyer & Kilpatrick, 2000). Likaså är det visat att det bemötande brottsoffret erfar från polisen kan ha negativa konsekvenser (se t.ex. Brathwaite och Achanfuo, 2004; Coupe och Griffiths, 1999; Dahl, 1993; Doerner och Lab, 1998; Holmberg, 2004; Perkins och Klaus, 1994; Shepherd och Milne, 1999; Stephens & Sinden, 2000).

Förhöret är en del av rättsproceduren som kan påverka brottsoffret men också hela utredningen. Wittner (1998) har rapporterat att rättsprocessen förpassar offret mer till rollen som åklagarens vittne, inte en huvudrollsinnehavare i sitt eget fall, som tillåts att vara i rättsalen endast när hon skall vittna. Rättsaktörerna, enligt Scheppele (1992) och Wittner (1998), är som regel bara intresserade av ”fakta” från offrens historia, och därigenom dekontextualiserar man faktorerna för vad som hänt från offrens historia, de historiska omständigheter som ledde till brottet och känslorna som är förknippade med händelsen. Konradi (1996) fann utifrån forskning av våldtäktsrättegångar, att våldtäktsoffer som hade en god kunskap om rättsprocesser var mindre ängsliga över den nära förestående rättegången och mer säkra över sin förmåga att delta som vittne. En mer genomgående förståelse för rättsprocessen kan minska sannolikheten för reviktimering eftersom brottsoffren kommer att ha en bättre uppfattning om vad som väntas. Enligt Copps-Hartley (2003) kan åklagarna spela en viktig terapeutisk roll genom att uppmuntra brottsoffren genom rättsprocessen. Detta genom att vara uppmärksamma på antiterapeutiska effekter hos brottsoffren genom deltagandet i rättsprocessen och genom att kommunicera och samarbeta med brottsoffren på ett sätt som ökar deras psykologiska och emotionella välmående. Att hjälpa brottsoffer genom rättsprocessen är något som uppmärksammas allt mer vilket är i linje med *Therapeutic Jurisprudence* (TJ) som fokuserar på lagars påverkan av det känslomässiga och *psykiska välbefinnandet* hos människor (Wexler, 2000). TJ berör rättsprocedurer och den roll som rättsaktörerna spelar. TJ är dock inte begränsat enbart till den mentala hälsan och lagen, utan har i stället ett terapeutiskt perspektiv till rättsprocedurer i allmänhet. Slobogin (1996) beskriver *Therapeutic Jurisprudence* som ”användandet av social vetenskap för att studera i vilken utsträckning en lag eller praxis främjar det psykiska och fysiska välbefinnandet hos

människor det berör”. För att kunna mäta psykiskt välbefinnande har ett antal mätinstrument utarbetats.

Mätinstrument

General Health Questionnaire (GHQ) är enligt Cleary, Goldberg, Kessler och Nyez (1982) utvecklat som ett frågeformulär för att mäta psykiska avvikelser i olika samhällsmiljöer. GHQ mäter psykofysiologiska symptom och indikationer på mindre känslöavvikelser. Instrumentet förekommer i tre olika stora versioner och enligt Werneke, Goldberg, Yalcin & Üstün (2000) är GHQ-12 ett väl beprövat instrument för vanliga mentala avvikelser. GHQ-12 identifierar faktorer som ångest, depression, sociala störningar, förlust av självförtroende och självaktning.

I en undersökning av Ingram, Corning och Schmidt (1996), använde man sig bl.a. av mätinstrumentet KASAM (känsla av sammanhang) för att studera stressfyllda upplevelser och dess effekter på det psykologiska välbefinnandet hos 113 hemlösa kvinnor ($m=50.45$, $SD=14.34$) och 116 låg-inkomsttagande hemmafruar ($m=55.66$, $SD=12.59$), $\alpha=.80$. Poängen kunde variera mellan 13 och 91 där ett högre tal indikerade en högre känsla av sammanhang. Instrumentet som utvecklades av Antonovsky (1991), mäter hur en individ ser på sitt liv, dess mening, begriplighet och hanterbarhet.

Ett annat instrument, Impact of Event Scale (IES), är ett frågeformulär bestående av 15 frågor som kan användas för att fastställa psykologiska stressreaktioner efter större livsavgörande händelser. Det är i huvudsak inrättat för att mäta upplevelser av intrång och undvikande av tankar och föreställningar kopplade till händelsen. I en metaanalys av IES har Sundin och Horowitz (2003) visat att IES är tillämpligt som mätinstrument av stressreaktioner i ett antal olika populationer.

Ytterligare ett instrument, General Well-Being (GWB), består av 18 frågor för självrapportering och mäter ångslan, depressioner, positivt välmående, självkontroll och allmän hälsa. Dr Harold Dupuy utvecklade instrumentet 1970 för National Center for Health Statistics (Fazio, 1977).

Syftet med föreliggande undersökning är att studera hur brottsoffer, utsatta för misshandel eller inbrott i sina hem, upplever det psykologiska välbefinnandet efter medverkan i rättsprocessen. Flera forskare bland andra Bull (2004) har påpekat att forskningen kring brottsoffer måste genomföras i större utsträckning, speciellt angeläget är det att undersöka sårbara människor. Bull påpekar att det ligger en stor utmaning för dem som ska förhöra vittnen i domstol, att visa sin kunskap i att kommunicera med sårbara människor. Typisk utfrågningstaktik från försvarare med ledande och förvirrande frågor, är klart olämpliga. I föreliggande undersökning studeras hur brottsoffer upplevt attityder och bemötande från poliser och åklagare. Det psykiska välbefinnandet har inte definierats utifrån Therapeutic Jurisprudence, och av den anledningen har fyra olika mätinstrument involverats i studien.

Preciserad problemformulering: Finns det någon skillnad i det psykiska välbefinnandet mellan brottsoffer utsatta för misshandel respektive inbrott i sina hem och hur relaterar en negativ respektive positiv upplevelse av mötet med polis och åklagare till det psykiska välbefinnandet? Perciperade attityder och rättsaktörerna är oberoende variabler och det psykiska välbefinnandet blir beroendevariabeln.

H_0 : Det förekommer ingen skillnad i brottsoffers psykiska välbefinnande relaterat till hur de upplevt mötet med rättsaktörer.

H_1 : Brottsoffrets upplevelse av negativt bemötande från polis och åklagare relaterar till lågt psykiskt välbefinnande

H_2 : Det finns en skillnad i psykiskt välbefinnande mellan brottsoffer efter misshandel respektive inbrott i bostaden.

Metod

Studien är baserad på skriftliga intervjuer med brottsoffer utsatta för misshandel eller inbrott i sina hem. En begäran om utdrag ur polisens målsäganderegister skickades ut till landets samtliga 21 polismyndigheter, i januari 2005. I begäran hemställdes om kopia av de fem senaste anmälningarna, per brottstyp, som lett fram till åtal och huvudförhandling. De aktuella brottstyperna var a) *misshandel mot kvinna/man*, bekant med offret och b) *stöld medelst inbrott*, fullbordat brott i villa/radhus/lägenhet. Varje polismyndighet gjorde en sekretessbedömning av begäran, i vilken även en etisk prövning ingick (Sekretesslagen kap 9, § 17). En myndighet hävdade p.g.a. tidsbrist att de inte kunde lämna ut några uppgifter och i ett par fall hänvisade man begäran vidare till åklagarmyndigheten, eftersom man själva inte ansåg sig kunna lämna ut några uppgifter. Samtliga deltagare har intervjuats av polis och åklagare, eller enbart polis. I april 2005 skickades 355 frågeformulär ut (påminnelse, maj 2005) varav 209 till brottsoffer utsatta för misshandel respektive 146 brottsoffer utsatta för inbrott i sina hem. Fyrtiosju (13 %) enkäter returnerades tillbaka från postverket med uppgift om att adressaten var okänd, vilket indikerade att målsäganden flyttat från den adress de hade vid brottstillfället. Åtta personer meddelade att de inte önskade medverka i studien, en var avliden och en behärskade inte språket. Totalt inkom 105 (35 %) svar fördelat på 56 misshandels- respektive 69 inbrottsärenden. Av de inkomna svaren exkluderades 22 (21 %) bort av olika interna anledningar. Det vanligaste skälet var att målsäganden ej hörts, av vare sig polis eller åklagare, eller att enkäten var besvarad av annan person än målsäganden eller att viktiga för undersökningen relevanta uppgifter saknades. Återstoden 83 (23 %) svar fördelat på 48 brottsoffer utsatta för misshandel respektive 35 utsatta för inbrott ingick i undersökningen. Av brottsoffren utsatta för misshandel var 16 (33 %) män mellan 18-71 år ($m = 41$) och 32 (67 %) kvinnor mellan 18-53 år ($m = 36$). Av brottsoffren utsatta för inbrott var 16 (46 %) män mellan 23-89 ($m = 52$) och 19 (54%) kvinnor mellan 27-69 ($m = 50$). Deltagare under 18 år ingick inte i denna studie. Huvuddelen av de anmälningar som låg till grund för denna studie är gjorda under 2003-2005.

Design och procedur

Frågeformuläret som brottsoffren mottagit fokuserade på deras upplevelser vid intervjun med polis och åklagare, samt upplevelser av vardagen. Formuläret har utvecklats och använts i studier av Holmberg och Christianson (2002) och Holmberg (2004) och består av 48 frågor med en sjugradig Likert- skala. Deltagarna ombads i den första delen av formuläret (34 frågor) att rangordna hur de uppfattat attityder från intervjuaren. Exempelvis ställdes frågorna ”I vilken utsträckning var din förhållning tillmötessgående mot dig under förhören?”, och ”I vilken utsträckning var din förhållning aggressiv mot dig under förhören?”. Frågor ställdes även på en sjugradig Likert-skala, i vilken utsträckning deltagarna berättat allt om händelsen för polis och åklagare. Dessutom användes, i föreliggande studie, korta KASAM (Antonovsky, 1991) med 13 frågor om deltagarnas upplevelser av vardagen, vid intervjutillfället. Utöver dessa frågor ställdes frågor om vilka tankar och känslor som deltagarna haft kring händelsen, ytterligare frågor om upplevelser kring vardagen, hur man känt sig de senaste veckorna (GHQ-12; källa). För att fastställa psykologiska stressreaktioner användes IES15, och med GWB fick deltagarna självrapportera kring frågor om hur ängsliga och deprimerade de kände sig. Därtill inhämtades demografiska data från deltagarna.

Det finns inte någon specifik data som anger när brottsoffren är hörda av polis eller åklagare, men man kan utifrån brottstyperna anta att detta skett i nära anslutning till brottet. Tidpunkten för ifyllande av frågeformuläret har för 12 av deltagarna skett inom 1-3 månader

efter det att brottet inträffade, för 13 deltagare inom 4-6 månader efter brottet och för 52 deltagare mer än 6 månader efter det att brottet inträffade. Sex av deltagarna har inte besvarat denna uppgift. I denna studie fanns inga uppgifter om vilken utbildning och erfarenhet som polis och/eller åklagare haft vid intervjutillfället.

Studien och syftet med den redovisades i ett brev till brottsoffren vilket bifogades tillsammans med enkäten. Här tillförsäkrades även deltagarna fullständig anonymitet. Ett föradresserat svarskuvert bifogades, för att underlätta återsändandet av formuläret. I det bifogade brevet tillförsäkrades även deltagarna hjälp med behandlingskontakt om det skulle visa sig att frågeformuläret väckte svåra minnen. Ett telefonnummer dit de kunde vända sig lämnades också ut.

Statistisk analys

Principal component analyser med varimax rotation har använts på variablerna för upplevda attityder från polis och åklagare, i avsikt att identifiera underliggande intervjustilar. En-vägs variansanalys (ANOVA) har använts i de fall där det fanns varianshomogenitet inom grupperna, för att studera skillnader i välbefinnandet hos deltagarna relaterat till kön och det brott man utsatts för. I de fall där det inte fanns varianshomogenitet har Welchs test använts. En-vägs ANOVA har även använts för att undersöka eventuella skillnader i välbefinnandet relaterat till de förhörsupplevelser man haft. I samband med denna analys delades faktorerna/de olika förhörsstilarna på tertialerna för att därigenom skapa oberoende variabler, vilka analyserades mot välbefinnandeinstrumenten.

Resultat

Korrelationsanalys av mätinstrumenten

Inledningsvis gjordes en korrelationsanalys av de i studien använda mätinstrumenten. Härvid framkom ett signifikant negativt samband mellan IES15 och KASAM, vilket visade att ett högt värde på IES15 (mår sämre) relaterade till ett lågt värde på KASAM (låg välbefinnande). Analysen visade i övrigt inte några signifikanta korrelationer (se Tabell 1).

Tabell 1

Korrelationsanalys av mätinstrumenten, IES-15, KASAM, GWB, GHQ-12

	IES15	KASAM	GWB	GHQ12
IES 15	1	-,583**	-,010	,053
KASAM	-,583**	1	,148	-,067
GWB	-,010	,148	1	,017
GHQ 12	,053	-,067	,017	1

Not. ** = $p < .01$ (2-tailed)

Skillnader i välbefinnande relaterat till brottstyp och kön.

En envägs variansanalys mellan grupperna genomfördes för att se om det fanns skillnader i välbefinnande mellan brottsoffer utsatta för misshandel respektive inbrott i sina hem, samt om där fanns skillnader mellan kön. Deltagarna var här indelade i fyra grupper relaterat till brottskategori och kön (grupp 1: män utsatta för misshandel, grupp 2: kvinnor utsatta för misshandel, grupp 3: män utsatta för inbrott i sina hem och grupp 4: kvinnor utsatta för inbrott i sina hem). Vid analys mot IES15 fann studien signifikanta skillnader mellan grupperna, $F(3, 79) = 4,5$, $p < .05$. En post-hoc jämförelse med Bonferroni-test visade beträffande IES15 att där fanns en signifikant skillnad indikerande att kvinnor utsatta för misshandel i större utsträckning ($m = 44,84$, $SD = 9,24$) än män utsatta för inbrott i sina hem

($m = 34,53$, $SD = 9,38$) försökt tränga bort upplevelserna av brottet men även upplevt att obehagliga minnen gjort sig påmind i större utsträckning. Övriga brottsoffergrupper skiljde sig inte signifikant åt i resultat från mätning med IES-15. Vid analys mot KASAM användes Welchs test och även här visade sig signifikanta värden mellan grupperna, *Welch test* (3, 37) = 6, $p = <.01$. Vid post-hoc jämförelse mot KASAM fann studien signifikanta skillnader innebärande att det psykiska välbefinnandet hos kvinnor utsatta för misshandel ($m = 52,25$, $SD = 14,17$) var sämre än för både män ($m = 65,24$, $SD = 13,80$) och kvinnor ($m = 68,28$, $SD = 13,86$) utsatta för inbrott i sina hem. Män som drabbats av misshandel skiljde sig inte signifikant åt mot någon grupp avseende resultaten från KASAM. För de två andra mätinstrumenten GWB och GHQ fann studien inga signifikanta skillnader i brottsoffrens upplevelser.

Faktoranalys av förhörstilar

PCA med varimax rotation på av brottsoffer upplevda attityder i samband med polis- och åklagarförhör avslöjade två respektive tre faktorer. Av tabell 2 gällande brottsoffrens upplevelser av hur de uppfattat polisen framgår att faktor 1, benämnd som *humanism*, kännetecknas av att poliserna varseblivits som samarbetsvilliga, positiva, hjälpsamma, empatiska, vänliga, tillmötesgående, skapande en personlig atmosfär samt uppträdde lugnt.

Tabell 2

Principal Component Analysis med varimax rotation och Kaisers normalisation av brottsoffers upplevelser av polisens attityder i samband med förhör, $n=80$.

Variabler	Faktor 1 Humanism	Faktor 2 Dominans	Slutliga kommunaliteter
Polisen var samarbetsvillig	0,87		0,87
Polisen var positiv	0,86		0,84
Polisen var hjälpsam	0,85		0,82
Polisen visade empati och förståelse	0,83		0,83
Polisen var vänlig	0,77		0,80
Polisen var tillmötesgående	0,76		0,82
Polisen skapade en personlig atmosfär	0,75		0,56
Polisen uppträdde lugnt	0,70		0,73
Polisen var aggressiv		0,84	0,80
Polisen var hetsig och gav inte tid till eftertanke		0,84	0,82
Polisen var ovänlig		0,82	0,79
Polisen var dömande och skuldbeläggande		0,80	0,68
Polisen var brysk och tvär		0,79	0,80
Polisen uppträdde nonchalant		0,72	0,62
Polisen var otålig		0,70	0,67
Polisen var avståndstagande		0,60	0,36

Not: Eigenvärde > 1,0.. Endast värden > 0,50 visas här. Variablerna sorterade efter faktorer och storlek. Den upplevda humanismfaktorn svarar för 37,2 % av variansen, och för dominansfaktorn 36,6 % av variansen. Totalt förklarad varians 73,8 %.

Faktor 2 kallas här för den *dominanta* förhållningsstilen och kännetecknas av att brottsoffren uppfattat poliserna som aggressiva, hetsiga, ovänliga, att de varit dömande och skuldbeläggande, bryska och tvära men även att de uppfattats som nonchalanta, otåliga och avståndstagande från brottsoffrens berättelse (se Tabell 2). Den upplevda humanismfaktorn svarade för 37,2 % av variansen och dominansfaktorn för 36,6 % av variansen. Totalt förklarad varians för dessa två faktorer var 73,8 %. En reliabilitetsanalys (Cronbachs alpha) av humanitetsfaktorn visade på en stark inre kongruens, $\alpha = 0,96$. Motsvarande analys för dominansfaktorn visade även den på en hög reliabilitet, $\alpha = 0,90$.

Tabell 3

Principal Component Analysis med varimax rotation och Kaisers normalisation av brottsoffers upplevelser av åklagares attityder i samband med förhör i rättsalen, n=80..

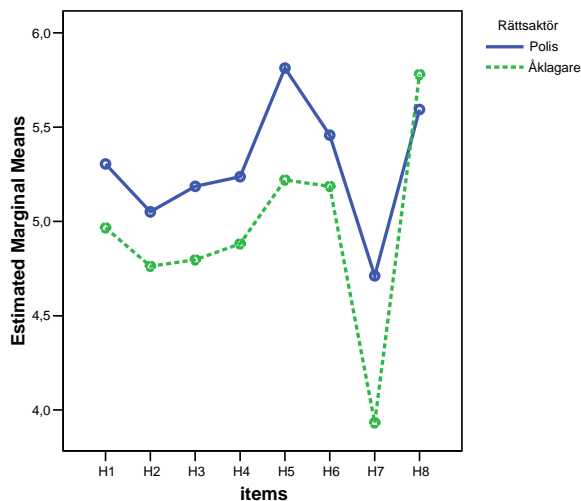
Variabler	Faktor 1 Dominans	Faktor 2 Humanism	Faktor 3 Hetsig	Slutliga kommunaliteter
Åklagaren var brysk och tvär	0,89			0,86
Åklagaren var ovänlig	0,84			0,82
Åklagaren var dömande och skuldbeläggande	0,78			0,69
Åklagaren uppträdde nonchalant	0,77			0,74
Åklagaren var aggressiv	0,76			0,78
Åklagaren var otålig	0,72			0,70
Åklagaren uppträdde lugnt	-0,72			0,76
Åklagaren var avståndstagande	0,65			0,50
Åklagaren var hjälpsam		0,84		0,88
Åklagaren visade empati och förståelse		0,82		0,84
Åklagaren var samarbetsvillig		0,81		0,86
Åklagaren var positiv		0,81		0,89
Åklagaren skapade en personlig atmosfär		0,79		0,63
Åklagaren var tillmötesgående		0,70		0,75
Åklagaren var vänlig		0,66		0,68
Åklagaren var hetsig och gav inte tid till eftertanke			0,92	0,89

Not: Eigenvärde > 1,0. Endast värden > 0,50 visas här. Variablerna sorterade efter faktorer och storlek. Den upplevda dominansfaktorn svarar för 36,6 % av variansen, för humanitetsfaktorn 31,4 % av variansen och hetsfaktorn 8,6 % av variansen. Totalt förklarad varians 76,6 %.

Vid PCA med varimax rotation rörande brottsoffrens upplevelser av åklagarens agerande i rätten framkom tre faktorer (se Tabell 3). Faktor 1 gällande brottsoffrens upplevelser av hur de uppfattat åklagarna, benämnt som *dominans*, kännetecknas av att åklagarna upplevts som bryska och tvära, ovänliga, dömande och skuldbeläggande, nonchalanta, aggressiva, otåliga men även av att det inte hållit sig lugna och låtit brottsoffren framföra sina upplevelser av händelsen samt att de tagit avstånd från dem och deras upplevelser. Faktor 2 benämnt som *humanism*, skildrar brottsoffrens upplevelser av åklagarna som hjälpsamma, empatiska, samarbetsvilliga, positiva, men också av att de lyckats skapa en personlig atmosfär under rättegången, samt varit tillmötesgående och vänliga. Faktor 3 visade

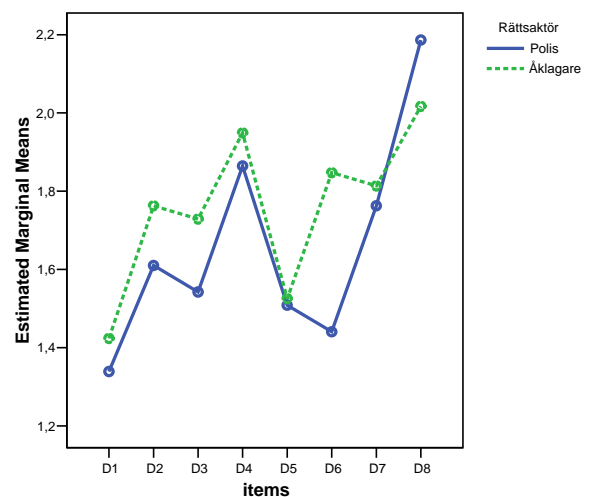
att brottsoffren upplevde åklagarna som *hetsiga*, i den meningen att man inte fick tid till att tänka efter, prata och föra fram sina upplevelser under förhören. Den upplevda dominansfaktorn svarade för 36,6 % av variansen, humanitetsfaktorn svarade för 31,4 % av variansen och hetsfaktorn 8,6 % av variansen. Totalt förklarad varians 76,6 %. Den förklarande variansen för hetsfaktorn var i förhållande till de andra faktorerna så liten att den i fortsättningen inte kommer att beröras. Reliabilitetsanalysen (Cronbachs alpha) för dominansfaktorn var här $\alpha=0,90$ och för humanitetsfaktorn $\alpha=0,95$.

För att utreda eventuella skillnader mellan brottsoffrens upplevelser av polisförhör respektive åklagarförhör genomfördes en one-way repeated measure ANOVA på de variabler som konstruerade den humanitära upplevelsen i mötet med polis respektive åklagare. En signifikant skillnad framkom visande att poliser uppfattats som något mer humanitära i sitt förhållningssätt än åklagare, Wilks Lambda = 0,47, $F(7, 52) = 8,56$, $p < 0,01$, partiell $\eta^2 = 0,54$ (se Figur 1). Motsvarande analys avseende variablerna som bildade den dominanta upplevelsen genomfördes och visade en signifikant differens tydande på att poliser uppfattats som något mindre dominanta än åklagare, Wilks Lambda = 0,59, $F(7, 52) = 5,17$, $p < 0,01$, partiell $\eta^2 = 0,41$ (se Figur 2).

Figur 1

Medelvärden för underliggande variabler som konstruerar den humanitära upplevelsen av polis- respektive åklagarförhör (se Tabell 2 och 3). H1-H8 korresponderar med variablerna i Tabell 4.

Figur 2

Medelvärden för underliggande variabler som konstruerar den dominanta upplevelsen av polis- respektive åklagarförhör (se Tabell 2 och 3). D1-D8 korresponderar med variablerna i Tabell 4.

I tabell 4 redovisas de medelvärden och standardavvikelser för de underliggande variabler som genererat den humanitära respektive dominanta upplevelse brottsoffren erfarit vid polis- respektive åklagarförhör. Parvisa *t*-test med signifikanta resultat visade att poliser uppfattades som något mer vänliga och något mer personliga samt något mindre nonchalanta än åklagare. Några andra signifikanta skillnader mellan de underliggande variablerna i polis- respektive åklagarförhör förelåg inte.

Tabell 4

Medelvärden och standardavvikelser beträffande brottsoffrens upplevelser av förhørsledarnas olika attityder, $n=80$

Frågor	Poliser		Åklagare		t_{m1-m2}
	m_1	SD	m_2	SD	
Förhørsledaren var samarbetsvillig (H1) ^a	5,3	1,7	4,9	1,8	1,42
Förhørsledaren var positiv (H2) ^a	5,1	1,8	4,7	1,9	1,23
Förhørsledaren var hjälpsam (H3) ^a	5,2	1,9	4,8	2,0	1,28
Förhørsledaren visade empati och förståelse (H4) ^a	5,2	1,8	4,9	1,8	1,50
Förhørsledaren var vänlig (H5) ^a	5,8	1,7	5,2	1,9	2,55*
Förhørsledaren var tillmötesgående (H6) ^a	5,4	1,8	5,1	1,9	1,02
Förhørsledaren skapade en personlig atmosfär (H7) ^a	4,6	1,8	3,4	2,0	2,97**
Förhørsledaren agerade med lugn (H8) ^a	5,5	1,8	5,8	1,6	1,20
Förhørsledaren var aggressiv (D1) ^b	1,4	1,1	1,5	1,3	0,15
Förhørsledaren var hetsig (D2) ^b	1,6	1,1	1,8	1,6	1,12
Förhørsledaren var ovänlig (D3) ^b	1,5	1,4	1,8	1,7	0,68
Förhørsledaren var dömande/skuldbeläggande (D4) ^b	1,8	1,6	1,9	1,8	0,34
Förhørsledaren var brysk och tvär (D5) ^b	1,4	1,1	1,5	1,3	0,12
Förhørsledaren var nonchalant (D6) ^b	1,5	1,1	2,0	1,8	2,03*
Förhørsledaren var otålig (D7) ^b	1,7	1,4	1,8	1,5	0,24
Förhørsledaren var avståndstagande (D8) ^b	2,1	2,0	2,0	1,7	0,76

Not. * = $p < .05$, ** = $p < .01$. ^a = H1-H8 korresponderar med motsvarande variabler i Figur 1. ^b = D1-D8 korresponderar med motsvarande variabler i Figur 2.

Skillnader i välbefinnande relaterat till förhörsupplevelse.

För att söka eventuella skillnader i välbefinnandet relaterat till förhörsupplevelsorna genomfördes en envägs ANOVA. Förhørsvariabeln polishumanism (faktor1) som var den enda av förhørsvariablerna som uppvisade ett signifikant värde delades på tertialerna. Härigenom skapades tre oberoende variabler, grupp 1 = lite polishumanism, grupp 2 = medel polishumanism och grupp 3 = mycket polishumanism. Dessa variabler analyserades därefter mot välbefinnandevariablerna. Härvid framkom en signifikant skillnad vid analys mot KASAM, $F(2,75) = 3,47$, $p < .05$. En post-hoc jämförelse med Bonferronis test visade att det fanns en signifikant skillnad mellan grupper. Psykiskt välbefinnande befanns vara större hos dem som upplevt medel polishumanism ($m = 64,69$, $SD = 14,52$) jämfört med dem som upplevt den minsta polishumanismen ($m = 53,50$, $SD = 16,94$). De som upplevt mest polishumanism skiljde sig inte signifikant åt i psykiskt välbefinnande mot någon av de två andra grupperna. Motsvarande analys mot de andra mätinstrumenten IES15, GWB, och GHQ12 visade inte några signifikanta skillnader mellan grupperna.

Vid motsvarande analys av förhørsvariablerna för åklagarna fann studien inga signifikanta resultat. Åklagardominans som var den största faktorn visade vid analys med Welch test ($2,34=3$, $p=.08$), detta mot KASAM. Inte heller analyserna mot IES15, GWB och GHQ12 fann några signifikanta resultat.

Diskussion

Huvudsyftet med studien har varit att undersöka om det fanns skillnader i det psykiska välbefinnandet hos brottsoffer utsatta för misshandel respektive inbrott i sina hem. Syftet har även varit att se om negativa upplevelser från förhör med polis respektive åklagare kan relateras till sämre psykiskt välbefinnande.

I likhet med Pallant & Lae (2002) och Sundin & Horowitz (2003) indikerar denna studie att KASAM och IES kan användas för att mäta psykiskt välbefinnande respektive psykisk stress. Pallant & Lae har beträffande KASAM hävdade att instrumentet stått sig väl, med en stark inre överensstämmelse, samt vid mätningar av fysisk och psykisk hälsa korrelerat såsom både teori och tidigare forskning förutspått.

Ett viktigt resultat som studien kommit fram till var att det fanns signifikanta skillnader i det psykiska välbefinnandet mellan kvinnor utsatta för misshandel respektive män och kvinnor utsatta för inbrott i sina hem, d.v.s. det psykiska välbefinnandet hos kvinnor utsatta för misshandel visade sig vara betydligt sämre än hos kvinnor och män som utsatts för inbrott i sina hem. En signifikant skillnad mellan kvinnor utsatta för misshandel och män utsatta för inbrott visade även att kvinnorna i större utsträckning försökt tränga bort upplevelserna av brottet men även upplevt att obehagliga minnen gjort sig påmind i större utsträckning. Dessa resultat bekräftade till stor del den hypotes (H₂) som studien ställde upp. Till skillnad från den undersökning som Renck (1997) genomförde fann denna studie inga signifikanta skillnader i det psykiska välbefinnandet mellan män och kvinnor i gruppen som utsatts för inbrott i sina hem. En förklaring till att det psykiska välbefinnandet hos kvinnor utsatta för misshandel skulle vara sämre än hos män och kvinnor som utsatts för inbrott i sina hem skulle till viss del kunna tillskrivas attityder från närstående och andra, exempelvis de olika rättsaktörerna. Rencks (1997), Dahls (1993) och Mawby- och Gorgenyis (1998) studier indikerade just detta. Sannolikt är det också så att kvinnor utsatta för misshandel i större utsträckning attribuerar händelserna till egna inre egenskaper medan brottsoffer utsatta för inbrott i stället hänför händelserna till yttre omständigheter bortom egen kontroll. En annan tänkbar förklaring skulle kunna vara att de misshandlade kvinnorna ofta återfinns i gruppen missbrukare eller/och med en nära koppling till någon med dessa problem, där relationsproblem och tidigare traumatiseringar är vanligt förekommande. Dessa förklaringsmodeller visar på något sätt hur oerhört viktigt det är att de olika rättsaktörerna, bl.a. polis och åklagare hjälper brottsoffren genom rättsprocessen på ett professionellt sätt, just för att öka det psykiska välbefinnandet, en åsikt som ligger helt i linje med idéerna bakom *therapeutic jurisprudence* något bl.a. Slobogin (1996), Cops-Hartley (2003), Wexler (2000) samt Doerner & Lab (1998) visat i sina studier. Inte minst handlar det om att informera brottsoffren om vad som väntar, vilket kan leda till en ökad förståelse för hela rättsprocessen och minska risken för reviktisering. Konradis (1996) forskning bland våldtäktsoffer visade just detta och ett rimligt antagande är att detta kan generaliseras till de flesta brottsoffer.

Beträffande faktoranalyserna visade studien att den mest framträdande faktorn vid förhören med polisen var att dessa upplevts som humana, d.v.s. att polisen under förhören uppträtt på ett empatiskt och förstående sätt, varit positiva och samarbetsvilliga. Men det fanns även deltagare som upplevt poliserna som dominanta d.v.s. aggressiva, hetsiga och ovänliga. Resultaten är liktydiga med de som Holmberg & Christianson (2002), Holmberg (2004) samt Brathwaite & Achanfu (2004) kom fram till i sina studier. Beträffande åklagarna fann studien tre faktorer som kännetecknade deltagarnas upplevelser av förhören, nämligen att åklagarna varit antingen dominanta, humana eller hetsiga. Den största förklarande faktorn här var upplevelsen av åklagare som uppträtt på ett dominant sätt, d.v.s. att de upplevts som bryska och tvära, ovänliga, dömande och skuldbeläggande. Repeated

measures ANOVA visade, i föreliggande studie, att poliser upplevts som något mer humanitära och något mindre dominanta än åklagare. På de enskilda variablerna kunde endast signifikant skillnad konstateras avseende visad vänlighet, försök att skapa en personlig atmosfär samt att inte uppträda nonchalant. En förklaring till denna, om än lilla, skillnad skulle kunna vara att man som åklagare inte ger den hörde tillräcklig handlingsfrihet till att ta egna initiativ eller att prata spontant, vilket till viss del kan bero på att regelverket i våra domstolar inte riktigt ger utrymme för detta. Det skulle också kunna vara så att åklagarna ställer frågor som man redan "vet svaret" på d.v.s. frågor som ställs för att på något sätt konfirmera svaret. En uppfattning som till viss del stöds av de undersökningar som Shepherd & Milne (1999) och Shepherd (1991) kommit fram till när det gäller polisförhör. Ytterligare en orsak till deltagarnas upplevelser av åklagare som något mer dominanta skulle kunna tillskrivas den som Wittner (1998) framfört nämligen att brottsoffren inte känt sig delaktiga i sitt eget fall, utan mer som åklagarvittnen. Åklagare har inte heller på samma sätt som polisen möjlighet att bygga upp ett förtroende med den hörde under längre tid vilket gör att kommunikationen mellan den hörde och åklagaren blir mer formell.

Studien fann även att det psykiska välbefinnandet i gruppen som upplevt en måttlig grad av polishumanism var större än hos dem som upplevt den lägre graden av polishumanism. Skillnaderna här var signifikanta, d.v.s. undersökningen kunde förkasta nollhypotesen (H_0) till förmån för (H_1) hypotesen att brottsoffers upplevelser av negativt bemötande från polis och åklagare relaterar till lågt psykiskt välbefinnande. Resultatet pekar på att de slutsatser som Dahl (1993), Mawby & Gorgenyi (1998), Renck (1997) samt Slobogin (1996) dragit i sina studier, nämligen att ett positivt bemötande från de olika rättsaktörerna, är mycket viktigt, för att öka det psykiska välbefinnandet hos brottsoffren. Självklart är det så att ju sämre bemötande man som brottsoffer får desto större blir de negativa konsekvenserna. Holmberg (2004) visade dessutom i sina studier att ett humanitärt beteende från polisens sida starkt kan förknippas med brottsoffrets vilja och förmåga att skildra en smärtfylld händelse. Detta i sin tur ger enligt Holmberg möjlighet till läkande, rehabilitering och en utveckling av det psykiska välmåendet vilket är helt i linje med de strävanden som förordas i therapeutic jurisprudence (Petrucci, Winick & Wexler, 2003). Den stora faran i det motsatta förhållandet, att bli bemött på ett anti-terapeutiskt sätt i rättsprocessen, kan precis som Doerner & Lab (1998) hävdad leda till att brottsoffren upplever att de psykiska kostnaderna blir för stora för att delta i processen.

En begränsning i föreliggande studie ligger i den relativt låga svarsfrekvensen som uppgick till ca 23 %, vilket gör det svårt att generalisera resultatet, men å andra sidan är resultaten från undersökningen ungefär desamma som framkommit i andra liknande studier. Utgången i de drabbades ärende kan också ha påverkat studien i en negativ riktning. Om man upplevt att polisen gjort allt i sin makt för att hjälpa brottsoffret och utgången dessutom blivit en fällande dom, kan det ha bidragit till en positiv bild av polisen och förhöret. Om utgången däremot inte blivit som man tänkt sig, blev bilden säkert en helt annan. I Coupe & Griffiths (1999) studier kunde man se att brottsoffrens tillfredsställelse med polisens arbete också i hög grad hängde ihop med hur de första poliserna på plats betedde sig, och den tid de lade ner på sitt arbete. Ytterligare en brist i studien är att resultaten från enkäten enbart speglar deltagarnas bild av förhören. P.g.a. tidigare, kanske dåliga, erfarenheter av polis- och åklagarförhör har deltagarna haft med sig en förutfattad bild av hur ett förhör går till vilket kan ha påverkat svaren på ett negativt sätt. Rent objektivt kanske förhöret inte varit så dåligt eller så bra heller som svaren i enkäten gett sken av. Skillnader i psykiskt välbefinnande kan bero på så många olika saker men studien har ändå visat på en relativt stark korrelation mellan psykiskt välbefinnande och förhörsmetod. En humanitär förhörsmetod präglad av respekt och empati, som självklart ska visas mot alla inblandade parter i rättsprocessen såväl brottsoffer som gärningsmän och vittnen, leder till att de psykiska kostnaderna minskar, vilket ligger helt

i linje med *therapeutic jurisprudence*.

Behovet av forskning inom detta område är mycket stort, inte minst vore det intressant att se om olika personlighetstyper kan förklara brottsoffers psykiska välbefinnande. Varför finns det exempelvis signifikanta skillnader i det psykiska välbefinnandet mellan brottsoffer utsatta för misshandel respektive brottsoffer utsatta för inbrott i sina hem? På vilket sätt påverkar olika personlighetstyper upplevelsen av ett polisförhör och vad kan göras för att på ett bättre sätt bemöta dessa? Det vore även viktigt att spegla förhørsledarens upplevelser av förhören och kunna ställa dessa mot den hördes.

Studien har i huvudsak visat att brottsoffers upplevelser av polisförhören präglats av humanism, dock har en del upplevt förhørsledarna som dominanta. Brottsoffrens upplevelser av åklagarna visade att förhören i huvudsak präglats av dominans, men här fanns även de som ansåg att åklagarna varit humana. Undersökningen visade också att det psykiska välbefinnandet hos kvinnor utsatta för misshandel på ett signifikant sätt skiljde sig åt från män och kvinnor utsatta för inbrott i sina hem. De misshandlade kvinnorna mådde betydligt sämre. Slutligen pekade studien även på signifikanta skillnader i det psykiska välbefinnandet mellan de som upplevt måttlig grad av polishumanism kontra de som upplevt den minsta graden av humanism från polisen.

Referenser

- Antonovsky, A. (1991). *Hälsans Mysterium*. Köping: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Brathwaite, F., & Achanfu Yeboah, D. (2004). Victims of crime in the criminal justice system in Barbados. *Journal of Criminal Justice*, 32, 431-442.
- Bull, R. (2004). Legal psychology in the twenty-first century. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 14, 167-181.
- Cleary, P. D., Goldberg, I. D., Kessler, L. G., & Nyez, G. R. (1982). Screening for mental disorder among primary care patients. *Arch Gen Psychiatry*, 39, 837-840.
- Copps-Hartley, C. (2003). A therapeutic jurisprudence approach to the trial process in domestic violence felony trials. *Violence Against Women*, 9, 410-437.
- Coupe, T., & Griffiths, M. (1999). The influence of police actions on victim satisfaction in burglary investigations. *International Journal of the Sociology of Law*, 27, 413-431.
- Dahl, S. (1993). *Rape – a hazard to health*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Doerner, W.G., & Lab, S. P. (1998). *Victimology* (2:a upplagan). Cincinnati: anderson publishing co.
- Fazio, A.F., (1977) *A concurrent validation study of the NCHS. General well-being schedule*. Vital and health statistics, serie 2, (73) United States. Dept. of Health, Education, and Welfare. DHEW publication (HRA) 78-1347.
- Gore-Felton, C., Gill, M., Koopman, C., & Spiegel, D. (1999). A review of acute stress reactions among victims of violence: Implications for early intervention. *Aggression and Violent Behavior*, 4, 293-306.
- Granér, R. (2004). *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Lund: Socialhögskolan Lunds universitet.
- Holmberg, U. & Christianson, S-Å. (2002). Murderers' and sexual offenders' experiences of police interviews and their inclination to admit or deny crimes. *Behavioral Sciences and the Law*, 20, 31-45.
- Holmberg, U. (2004). Crime victims' experiences of police interviews and their inclination to provide or omit information. *International Journal of Police Science and Management*, 6, 155-170.
- Ingram, K.M., Corning, A.F., & Schmidt, L.D. (1996). The relationship of victimization experiences to psychological well-being among homeless women and low-income housed women. *Journal of counselling psychology*, 43, 218-227.
- Konradi, A. (1996). Understanding rape survivors' preparations for court. *Violence against women*, 2, 25-62.
- Macmillan, R. (2001). Violence and the life course: The consequences of victimization for personal and social development. *Annual Reviews*, 27, 1-22.
- Mawby, R. I., & Gorgenyi, I. (1998). Burglary victims and the response of the police: Findings from a Hungarian city. *Policing*, 21, 314-329.
- Pallant, J. F., Lae, L. (2002). Sense of coherence, well-being, coping and personality factors: further evaluation of the sense of coherence scale. *Personality and Individual Differences*, 33, 39-48.
- Perkins, C., Klaus, P. (1996). *Criminal victimization 1994*. US Department of Justice, Bureau of Justice Statistics. NCJ 158022.
- Petrucci, C. J., Winick, B. J. & Wexler, D. B. (2003). Therapeutic jurisprudence: An invitation to social scientists. In D. Carson & R. Bull (Eds.), *Handbook of psychology in legal contexts*, (pp.579 – 601). Chichester: John Wiley & Sons Ltd.
- Renck, B. (1997). Victims of crime in a public health perspective. Some typologies and tentative explanatory models. Göteborg: Nordiska hälsovårdshögskolan

- Resnick, H., Acierno, R., Holmes, M., Dammeyer, M. & Kilpatrick, D. (2000) Emergency evaluation and intervention with female victims of rape and other violence. *Journal of Clinical Psychology*, 56 (10), 1317-1333.
- Scheppele, K. L. (1992). Just the facts, Ma'am: Sexualized violence, evidentiary habits, and the revision of truth. *New York Law School Law Review*, 37, 123-172.
- Shepherd, E. (1991). Ethical Interviewing, *Policing*, 7, 42-60.
- Shepherd, E., & Milne, R. (1999). Full and faithful: ensuring quality practice and integrity of outcome in witness interviews. A. Heaton-Armstrong., E. Shepherd., & D. Wochover. (red:er) *Analysing witness testimony: A guide for legal practitioners and other professionals*, 125-145. London: Blackstone Press Limited.
- Slobogin, C. (1996). Therapeutic jurisprudence: Five dilemmas to ponder. D. B. Wexler., & B. J. Winick, (red:er) *Law in a Therapeutic Key: Developments in Therapeutic Jurisprudence*, 763-793. Durham: Carolina Academic Press.
- Stephens, B., & Sinden, P. G. (2000). Victims voices; Domestic assault victims' perceptions of police demeanor. *Journal of Interpersonal Violence*, 15, 534-547.
- Sundin, E.C., Horowitz, M.J. (2003). Horowitz's impact of event scale evaluation of 20 years of use. *Psychosomatic Medicine*, 65, 870-876.
- Svensk lag, SFS 1980:100 kap 9, §17.
- Werneke, U., Goldberg, D.P., Yalcin, I., & Üstün, B.T. (2000). The stability of the factor structure of the General Health Questionnaire. *Psychological Medicine*, 30, 823-829.
- Wexler, D. B. (2000). Practicing Therapeutic Jurisprudence: Psycholegal soft spots and strategies. I D.P.Stolle., D. B.Wexler., & B. J. Winick. (red:er) *Practicing Therapeutic Jurisprudence: Law as a Helping Profession*, 45-67. Durham: Carolina Academic Press.
- Wittner, J. (1998). Reconceptualizing agency in domestic violence court. N A. Naples (red), *Community Activism and Feminist Politics*, 81-104. New York: Routledge.